

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Факультет політичних наук
Кафедра соціології

**БЕЗПЕКА ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ
ПУБЛІЧНИХ ПРОСТОРІВ**

АВТОРЕФЕРАТ

дипломної роботи

на здобуття освітнього ступеню «магістр»

Виконала:

Студентка VI курсу 663М групи

Спеціальності 054 «Соціологія»

Потапова А. О.

Науковий керівник доцент,
к.пол.н. Ляпіна Л. А.

Миколаїв – 2019 рік

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. перебування в міських публічних просторах повинно бути безпечним, оскільки безпека є запорукою взаємодії городян. Миколаїв посідає 24 місце у рейтингу безпечних міст України. Про це свідчать данні, оприлюднені Інститутом суспільно-економічних досліджень (ІСЕД). Мешканці міста не почуваються у безпеці у своєму місті після настання темряви. Суб'єктивна оцінка особистої безпеки є важливою складовою сприйняття становища в місті. Відчуття безпечності досить чітко корелює з оцінкою діяльності поліції. При цьому – сприйняття значно слабше корелює з реальною криміногенною ситуацією у місті. Для лідерів за відчуттям безпечності характерний нижчий рівень правопорушень на 10 тисяч осіб населення, так само, найнебезпечніші за відчуттям міста, куди входить і Миколаїв, арактеризуються вищою злочинністю.

Публічний простір – це право кожного на комфорт, безпеку, доступність, естетичний вигляд міста. У певному сенсі він є показником якості життя в місті по визначенню, фактично – це саме місто: будівлі, вулиці, парки, сквери тощо. Усвідомлення та захист публічного простору – ознака демократичного суспільства. Демократична влада в способі організації публічних просторів керується виключно повагою і турботою про своїх мешканців.

Публічний простір стосується як впорядкування насаджень та будівель на території міста, так і захисту безпеки, безбар'єрності, історичних будівель, фасадів, озеленення, міста тощо.

Громадяни різними шляхами заявляють про своє право на місто, вимагають спілкування з ними, залучення їх до прийняття певних рішень. Люди хочуть, щоб чули про їхні потреби в облаштуванні пішохідних зон, велодоріжок, активного впровадження безбар'єрності міста, захисті історичних фасадів, відсутності агресивної реклами, збільшенні зелених насаджень тощо. Місто створене для комфорту його мешканців, у тому числі для їхніх естетичних вподобань.

Перші дослідження цієї проблеми почалися на початку ХХ століття європейськими та американськими науковцями.

Серед дослідників, які вивчали дану тему, на сьогодні хотілося б зазначити авторів, які зробили великий внесок. Серед зарубіжних необхідно зазначити таких науковців, як М. Вебер, Г. Зіммель, З. Бауман та П. Бурдьє, серед вітчизняних можна згадати таких дослідників, як Т. Бевз, М. Карповець, К. Мезенцев, І. Тищенко, також потрібно зазначити таких пострадянських науковців, як А. Карпов та О. Паченков.

Об'єктом дослідження є публічні простори у містах.

Предмет дослідження — явище безпеки у публічних просторах.

Метою дослідження — дослідити явище безпеки як основної умови ефективного функціонування публічних просторів на прикладі м. Миколаєва.

Для досягнення поставленої мети, необхідно вирішити ряд дослідницьких завдань:

- 1) дослідити співвідношення понять “безпека” та “простір” у міждисциплінарному аспекті;
- 2) визначити дефінітивне поле поняття “публічний простір” у соціологічному дискурсі;
- 3) описати європейський та американський досвід функціонування публічних просторів;
- 4) розглянути проблеми та перспективи розвитку публічних просторів в Україні.
- 5) проаналізувати оцінку рівня безпеки публічних просторів мешканців м. Миколаєва
- 6) зробити контент-аналіз кримінальної статистики публічних просторів м. Миколаєва в Інтернет-ЗМІ

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження склали принципи багатофакторності, історизму, об'єктивності, причинності та системності. Для розв'язання окреслених завдань використано комплекс загальнонаукових методів. Вирішення поставлених завдань і досягнення мети

дослідження стали можливими за умов використання наступних методів: аналіз і синтез, індукція та дедукція, конкретизація.

Хронологічні межі дослідження охоплюють жовтень – листопад 2018 року.

Територіальні рамки дослідження стосуються території міста Миколаєві.

Наукова новизна полягає у проведенні контент-аналізу кримінальної статистики публічних просторів м. Миколаєва Інтернет-ЗМІ. Зокрема, в роботі представлено результати авторських соціологічних досліджень, аналіз яких дозволив визначити рівень безпеки публічних просторів та рівень довіри до них за оцінками городян.

Практична значущість роботи полягає у тому, що результати даного дослідження можуть бути використані при написанні рефератів, повідомлень тощо з таких дисциплін як соціологія міста, соціологія безпеки, соціологія, соціологія управління, соціологія масових комунікацій.

Теоретична значущість дослідження полягає в тому, що досліджено співвідношення понять “безпека” та “простір” у міждисциплінарному аспекті; визначено дефінітивне поле поняття “публічний простір” у соціологічному дискурсі; описано європейський та американський досвід функціонування публічних просторів; розглянуто проблеми та перспективи розвитку публічних просторів в Україні. проведено контент-аналіз кримінальної статистики публічних місць в публікаціях інтернет ЗМІ

Апробація результатів роботи. Основні результати дослідження доповідалися на Міжнародній науково-практичній конференції «Людське співтовариство: актуальні питання наукових досліджень» м. Дніпро.

Публікації.: Потапова А. О. Безпека як умова ефективного функціонування публічних просторів // Сучасна соціологія стан та перспективи. Тези Міжнародної науково-практичної конференції «Людське співтовариство: актуальні питання наукових досліджень». - Дніпро, 2019.

Структура дипломної роботи обумовлена метою та завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів основної частини, висновків, списку використаних джерел та літератури (70 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 100 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДОСЛІДЖЕННЯ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, основні завдання, територіальні та хронологічні межі, розкрито наукову новизну і практичне значення дослідження.

У **першому розділі «Теоретико-методологічні основи дослідження понять «безпека», «простір», «публічний простір»**» розкрито основи теми, її джерельну базу та методологію. Розділ включає в себе два підрозділи.

У *підрозділі 1.1 «Визначення дефінітивного поля поняття “публічний простір” у соціологічному дискурсі»* зазначено, що будь-які комунікації за межами приватних помешкань відбуваються у публічних просторах. Публічними просторами можуть виступати вулиці, площі, сквери, парки тощо. Публічний простір з'явився водночас з демократією в Греції та продовжує існувати і сьогодні, різницею є лише те, що сьогодні публічний простір працює складніше. Під публічним простором, перш за все, розуміють відкритий та доступний кожному простір, який підходить для перебування в ньому великої кількості людей. Публічні простори виконують ряд важливих функцій, таких як комунікаційна, само виражальна, рекреаційна, політична тощо. Публічні простори є майданчиком для самовираження та спілкування.

У *підрозділі 1.2 «Співвідношення понять “безпека” та “простір”: міждисциплінарний аспект»* визначено, що поняття простору є досить широким та включає в себе багато понять. Просторові характеристики не завжди були предметом вивчення соціологів, через це існує багато тлумачень цього поняття. Говорячи про поняття безпеки необхідно зазначити, що воно є цілим та нерозділеним на модули, тобто безпека є станом життєво-необхідної захищеності особи, суспільства тощо. А безпека міста дозволяє нормально функціонувати міським системам життєдіяльності. Простір є постійно в полі нашого зору та уяви, через це ми проводимо розрізнення між логічними визначеннями простору та тими, що піддаються наочному уявленню.

У другому розділі «**Особливості функціонування публічних просторів: зарубіжний та вітчизняний досвід**» розкрито функціонування публічних просторів Європи, США та України. Розглянуто заходи безпеки різних країн та їх виконання. Показано різницю розвитку вітчизняних та зарубіжних громадських просторів та різниця їх використання.

У підрозділі 2.1 «*Європейський та американський досвід функціонування публічних просторів*» визначено, що публічні простори в Європі та США розвивали не швидкими темпами. Вони проходили багато стадій від розквіту до занепаду. Американська дослідниця Дж. Джейкобс відіграла велику роль не тільки в розвитку американських публічних місць, а й в їх існуванні. Вона наголошувала, що необачні втручання в публічні простори порушують їх роботу, через що вони не мають змоги функціонувати.

Європейські публічні простори мають давню історію, вони стали візитівками країн, що є прикладом гарно спланованого простору. Публічні простори в Європі не одразу сприймалися людьми та деякі з них створювались для продажу, натомість зараз є найпопулярнішими серед мешканців та туристів.

В США публічні простори створювались навмисно задля потреби мешканців у місцевості для відпочинку та спілкування. Вони створювались європейськими митцями та мають зараз велике значення для громадян. Мешканці міст проводять багато часу саме в публічних просторах не тільки задля відпочинку, а й через розміщення визначних там пам'яток, що є знаковими для кожного мешканця.

У підрозділі 2.2 «*Публічні простори в Україні та м. Миколаєві: проблеми та перспективи розвитку*» показано, що розвиток публічних просторів в Україні відбувається швидкими темпами. Це відбувається через те, що раніше в СРСР публічні простори не мали змоги на розвиток, натомість зараз вони проходять трансформаційні процеси набагато швидше. В Києві публічні простори не лише трансформуються, а й виникають їх нові

види, також через проведення у столиці міжнародних заходів публічні простори реконструюються та набувають змоги функціонувати. ТРЦ як публічні простори почали розвиватись в Києві та розповсюдились на всю країну.

В Україні міста мають давню історію, їхнім публічним просторам є більш характерний європейський тип розвитку (прикладом є місто Львів). Деякі з них не використовуються та занепадають. З'являються і треті місця, саме вони є характерним явищем для українських міст (наприклад, Одеса), де був запущений пробний проект. Також йде тенденція до гуманізації міст, а зокрема, публічних просторів (прикладом може слугувати Харків).

У **третьому розділі «Визначення рівня безпеки в публічних просторах міста Миколаєва»** було проведено анкетне опитування мешканців міста та проведено контент-аналіз Інтернет-ЗМІ.

У *підрозділі 3.1 «Аналіз оцінки мешканців міста Миколаєва рівня безпеки в публічних просторах»* визначено, що , відповідно до проведеного соціологічного дослідження були зроблені наступні висновки, що більшість жителів міста, через ситуацію в країні та місті, почувають себе небезпечно під час перебування в публічних просторах. Більшість громадян почуваються безпечно лише вдень.

Багато респондентів ставиться негативно до наявності безпритульних тварин, безхатків, наявності “наливайок”, порушення правил поведінки в публічних місцях (скверах, парках тощо), особливо жінки.

На думку опитаних, мешканці міста не відчують себе безпечно під час масових заходів. Велика кількість громадян, або не відвідує такі заходи, або ж відвідує переважно вдень.

Більшість респондентів вважає, що громадський транспорт є небезпечним для громадян. Більшість опитаних зазначають, що відчують себе лише частково безпечно, або повністю небезпечно під час поїздок в громадському транспорті.

Також за допомогою двовимірного аналізу даних було з'ясовано, що в основному чоловіча стать відчуває себе безпечніше, ніж жіноча стать.

У підрозділі 3.2 «*Контент-аналіз кримінальної статистики в Інтернет-ЗМІ*» було визначено чотири сайти, що підлягали моніторингу. Кількість кримінальних публікацій в публічних просторах варіюється від 60 до 90 публікацій в залежності від інтернет видання. Як показали результати, рівень кримінальної статистики в місті Миколаєві є досить високим.

Серед правопорушень у публічних просторах у публікаціях були виявлені ДТП, пожежі, збройні напади, викрадення автомобілів крадіжки в публічних місцях, вбивства, бійки в публічних просторах, напад тварин(собак), гвалтування, псування майна та нещасні випадки. В більшості інтернет видань коментарі не були присутні, але там де вони були наявні — мали негативний характер.

Емоційного забарвлення публікації не мають, отож, можна стверджувати, що жодне інтернет видання не має наміру нав'язувати певну думку мешканцям міста та читачам публікацій, кожен після прочитання має змогу самостійно зробити висновки.

У **висновках** обґрунтовано теоретичні узагальнення й нові підходи до вирішення наукових проблем. У ході наукового дослідження теми було досягнуто наступних висновків:

Актуальність дослідження підтверджується тим, що багато не тільки американських та європейських дослідників, а й доволі велика кількість дослідників України та всього пострадянського простору, що зробили величезний внесок у розвиток даної теми.

У дослідженні було розглянуто публічні простори, досліджено безпеку, зроблено співвідношення цих понять, розглянуто американський та європейський досвід, досліджено публічні простори в Україні.

В рамках проведеного теоретико-методологічного дослідження явища безпеки як умови функціонування публічних просторів було визначено наступне:

Простір є широким поняттям, яке має багато складових. Розглядаючи безпеку необхідно зауважити, що її можна виявити серед переліку потреб людини, вона передбачає безпеку існування, комфорт та сталість умов життя. Потребу в безпеці є запорукою почуття впевненості, позбавлення від страху і невдач. Розглядати окремо простір та безпеку не можливо.

Публічні простори ж надають індивідам можливість соціальної репрезентації і необмеженого контакту з незнайомцями, можливість зрозуміти свою позицію в суспільстві, а також набути статус політичного суб'єкта. Водночас публічні простори – це місця, наділені економічною владою, що здійснюється за допомогою державних апаратів, ЗМІ і професійних «творців просторів» (девелоперів, архітекторів, дизайнерів, проектувальників, урбаністів, маркетологів), які здійснюють політичне, економічне і культурне домінування і контроль над іншими.

Публічна сфера є «нормативною» для демократичного типу правління, адже слугує місцем, де «публіка» і «публічне» конструюються і репрезентуються. Публічний простір в цій системі є безпосереднім матеріальним виразом публічної сфери – в першу чергу це загальнодоступні, відкриті міські простори, в яких власне і відбуваються зібрання і політична репрезентація всіх членів «публіки», тому він також є необхідною умовою демократії. Раніше такими просторами були кав'ярні та площі — місця, в яких можна було реалізувати базові політичні свободи, пов'язані з постановням публічної сфери — свободу слова і свободу зібрань. Ідеал нормативної публічної сфери породив уявлення про можливість громадянського суспільства акумулювати впливову громадську думку і через систему представницької демократії впливати на державну політику.

Європейські та американські публічні простори мають історичне підґрунтя та повільний багаторічний розвиток. Вони проходили багато стадій

та були як на вершині свого розвитку, так і зазнавали занепаду. Вони є взірцем того, як публічні простори стають всесвітньо відомими туристичними мекками для туристів, що покращує економічний стан країн.

Публічні простори в Україні, навпаки, показують стрімкий розвиток, що зумовлений історичним минулим країни. В різних куточках країни є свої характерні публічні простори, що характеризують мешканців міст. Зараз в Україні можна відвідати не лише історичні площі, а й побачити «третє місце», що розвиваються швидкими темпами.

З-поміж низки тем, що цікавлять мешканців міста Миколаєва є відчуття безпеки в публічних просторах. Більшість респондентів (57,5%) відчувають себе безпечно лише вдень, 20,3% респондентів відчувають себе абсолютно небезпечно, в цей час 18,3% мешканців почувають себе цілком безпечно. 4% населення вагаються. Аналізуючи дані нашого дослідження, можна сказати, що люди різного віку та статі відчувають рівень безпеки в публічних просторах по-різному. А саме в парках, скверах, на вулицях тощо найбільш безпечно себе відчувають люди віком 36 — 59 років (20%) та респонденти віком від 60 років (20,5%). Найменш безпечно себе відчуває молодь віком 18 — 35 років (14,8%). Більша частина всіх респондентів всіх вікових груп відчуває себе безпечно лише вдень, 18 — 35 років — 62%, 36 — 59 років — 52,9% та люди похилого віку

Інтернет-Змі висвітлюють не лише події, а також повністю змальовують ситуації, як, де та коли вони відбулись. Для підтвердження фактів правопорушень Інтернет-видання часто застосовують фото та відеоматеріали, інтерв'ю тощо. Саме ці засоби повністю довершують картину події, та надають змогу кожному мешканцю міста бути обізнаним.

Що стосується ситуації на регіональному рівні, то місцеві ЗМІ активно беруть участь у висвітлюванні кримінальної статистики в місті.

Майже усі миколаївські ЗМІ (газети, журнали, інтернет-видання, телеканали) розповідають про правопорушення, злочини вбивства, ДТП. Таким чином, намагаються формувати обізнаність звичайного громадянина.

АНОТАЦІЯ

Потапова А. О. Безпека як умова ефективного функціонування публічних просторів. – На правах рукопису.

Дипломна робота на здобуття освітнього ступеню «магістр». Чорноморський національний університет імені Петра Могили. – Миколаїв, 2019.

Безпека є нагальною проблемою в Україні, а саме в публічних просторах, оскільки саме там мешканці міст мають змогу комунікувати та взаємодіяти між собою. Саме тому розгляд даної проблематики є дуже актуальним в наш час.

Об'єктом дослідження є публічні простори у містах. Предмет дослідження — явище безпеки у публічних просторах.

У процесі дослідження було з'ясовано, публічні простори неможливо розглядати окремо від поняття «безпека». Різниця між європейськими, американськими та вітчизняними публічними просторами існує не тільки в історичному походженні, а й швидкості розвитку та забезпеченні безпеки.

Ключові слова: публічний простір, безпека, громадський простір, опитування, Україна, Миколаїв, Європа, США.

SUMMARY

Potapova A. Security as a condition for effective functioning of public places. – Manuscript.

Graduate work for obtaining an educational degree «Master». Petro Mohyla Black Sea National University. – Mykolaiv, 2019.

The study of sociology of Ukrainian, European and American public places that contribute to the development of public spaces helps to understand the definition of public spaces and security, shows the results of the poll and content analysis about safety and criminal statistics in Mykolaiv.

The object of research is public places of cities. The subject of the research

is security in public places.

Staying in public spaces of cities must be safe, because security is a guarantee of cooperation between citizens. Mykolaiv occupies the 24th place in the rating of safe cities of Ukraine. This is the result published by the Institute of Socio-Economic Research. The inhabitants of the city do not feel safe in their city when it's dark. The subjective assessment of personal security is an important part of the perception of the situation in the city. The sense of safety clearly correlates with the assessment of the police. At the same time - the perception is much weaker correlates with the real crime situation in the city.

Public space is the right of everyone to feel comfort, safety, accessibility, aesthetic appearance of the city. In a sense, it is an indicator of the quality of life in the city by definition, in fact it's the city itself: buildings, streets, parks, squares, and so on. Awareness and protection of the public space is a sign of a democratic society. Public spaces can be different but they cannot work without security. People need to feel they can communicate without any fear.

Public places in Europe have such a long and slow history. American public spaces have a great history too. They are safe enough for using them. A lot of Ukrainian public places have not so long history but they have a fast progress. They aren't safe enough because of the situation in the country. But they have a great development and people do everything they can to make them better for using.

Key words: public places, security, Ukraine, EU, the USA, citizen, poll.